

16557

361
Z-25

1918

353

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊՐԱԿ Ա.

Պատրաստուած Նախաձեռնութեամբ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՆԻՒ ԻՆԿԼԷՏԻ ՅԱՆՉՆԱԽՈՒՄԻՆ

Մարտ—1918—Պոստոն

Գին 5 Սէնթ

361
Հ-25

2010

ՅԱՆԿ ՆԻԻԹԵՐՈՒ

էջ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

3

ՏՕԳԹ. Յ. ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐՈՒ

ԼՈՅՍԻՆ ՄԷՋ

7

Կ. Յ. ԳԱՐԱԿԻԻԼԵԱՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻՆ ԿՈԶԸ

19

ՓՐՕՖ. Մ. ԱՆԱՆԻԿԵԱՆ

2000

ԾԱՆՕԹ. — Կը յանձնարարեմք այս ու յաջորդ պրակ
ները խնամքով պահպանել քանդի անուց
ամբողջութիւնը հատոր մը կազմելու
ծրագրով պատրաստուած է:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան չուրջ յայտնուած եռանդը
և կատարած փրօփականութիւնը ամէն կերպով գո-
վելի և գնահատելի կը գտնենք:

Սկիզբները գեռ, երբ ան նոր մուտ կը գտնէր
ալս զաղութիւն մէջ, տեսնելով գործին խոստմնա-
լից ապագան և այն ըստ ամենայնի վստահելի ձեռ-
քերը որոնց մէջ կը գտնուէր ուղղութիւնը, առա-
ջիններէն եղած էի զայն տարփողել և հասարակաց
ուշադրութեան չանձնարարելու:

Ուրախ եմ ըսելու որ անկէ ի վեր ոչ միայն լու-
սախարութիւն մը չեկաւ համոզուած խախտելու,
այլ ընդհանրապէս քանի գնաց զօրացաւ, զարգա-
ցաւ և տարածուեցաւ գործը ու սկսաւ շատ փաշ-
լուն և շատ գոհացուցիչ կերպով իւր բարերար գե-
րը կատարել ամեն ուր որ պէտք և կոչ կը ներկա-
լանար իրեն: Այնպէս որ կրնանք ալլեւս այս Միու-
թիւնն համարել աչսօր ազգին մէջ գոյութիւն ունե-
ցող հաստատութեանց ամենէն բարգաւաճ և ամե-
նէն ամրակազմ և փառապանծներէն մին և թերեւ
առաջինը:

Դատաւիտեցաւ երբեմն թէ ինչու՞ գոչացած
դրամազլուխն ամբողջովին, մինչև ցեւորն բենին,

ազգին այժմու անհրաժեշտ պէտքերուն իսպաս չի
դրուիր: Աշտի առաջին ցնցման և շուարման մէջ
բնական էր այս մտածողութիւնը, սակայն աւելի
հանդարտ խորհելով տեսնուեցաւ որ այս հաշեցո-
ղութեան դէմ չառաջ բերուած բացասական առար-
կութիւններն ալ անդօր և անարդար չէին: Ազգին
պէտքերը աշտօրումները միայն չէին, ազգապէս
ալ շատ պէտքեր պիտի ծնունդ առնեն որոնց հաս-
նելու պատրաստ գտնուելու է այժմէն իսկ, եթէ
չենք ուզեր ջանկարծակիներու գալ և շուարիլ, կար
կամիլ:

Այսու հանդերձ, միւս կողմանէ ալ արդարու-
թիւնը կը պահանջէ ըսել որ Միութիւնը, իւր տա-
կալին լրար և նիհար վիճակին մէջ, ազգին այժմու
պէտքերուն ալ անտեսող գտնուած չէ: Հաստատ-
ուած օրէն իւր երկրին անտեսական և կրթական
առաջ պէտքերուն անմիջական նպաստներ հա-
ջնելը և վերջին աղէտներու առթիւ այլ և այլ կող-
մեր իւր յերամական առաքուծները ակներե և աշ-
խարհամանօթ են:

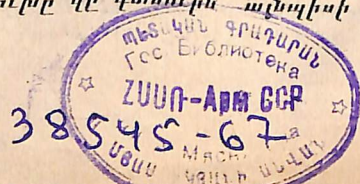
Ասոնք անպիտի առաւելութիւններ են որ ինք-
նին բաւական են սէր և դուրսդրանք ազգելու Հայ
Ժողովուրդին՝ հանդէպ անոր: Միւս աչն առաւե-
լութիւնը որ ամեն խճբճանքէ ազատ և զեր իւր
կը պահէ Միութիւնը այն է որ ոչ ոք կրնայ կաս-
կածիլ, տարակուսիլ երբէք թէ անոր տրուած
դրամէն սէնթ մը կը մոլորի և օտարութի նպատակ-
ներու կը ծառայէ, քանի որ ա՛յնչափ կանոնաւորու-
թեամբ հաշիւները պարբերաբար կը ներկայաց-
ուին հանրութեան և քանի որ վարչութեան և մա-
տակարարութեան գլուխը կը գտնուին անպիտի

անձինք, որք իրենց բարձր դիրքով՝ կարողու-
թեամբ և պարկեշտութեամբ ընդհանուր ազգին
վստահութիւնը կը վայելեն:

Alliance Isralite որոյ վրայ մտածուած,
ձեռնած է մերինն ալ, Հրէից համար երկրորդ նա-
խախնամութիւն մը կը լինի իսկապէս: Կէս դարու
ընթացքին մէջ քանի քանի աղէտներու առաջին ա-
ռած, ո՛րքան ցաւերու, վիշտերու դարման մատու-
ցած, ո՛րքան սրտեր մխիթարած, ուժեր քաջալի-
րած և անգոր բարոյացուցած՝ զարգացուցած և
լուստւորած է իւր հարիւրաւոր կրթական հաս-
տատութիւններով՝ հրատարակութիւններով, ըն-
կերութիւններով ևսլին, աշխարհ գիտէ:

Ասոնց օրինակին հետեւի և նոյն արդիւնքները
ձեռք բերելու համար բան մը չպակսիր մեզ: Որ-
չափ ալ քանակով փոքր և համեմատութեամբ նը-
ւաղ, այլ սակայն չառաջադէմ ոգւով և ամենահնար
ընդունակութեամբ անոնցմէ պակաս չենք և չէ՞ որ
Եւրոպական բաղդատութիւնները միշտ քովէ քով
դրած են Հայն ու Հրէան ձեռնարկի, ոգւոյ և հնա-
րազիւտ հանձարի մասին: Մեզ պակասածը կամե-
ցողութիւնն է լոկ: Եթէ մենք բուռն եռանդեամբ
և միասիրտ, միաբան գործին փարինք, աներկմիտ
եմ որ քիչ ատենէն մեր մէջ ալ կը դռնանայ այն պատ-
կառելի ուժը որ այնչափ ակնառու հրաշքներ դոր-
ծեց և կը դործէ Հրէից մէջ:

Չտեսներ և փոքրօրիներ չըլլանք, քանի մը
տասնեակ հազար ոսկիներու դումարը մեծ արժէք
մը չի ներկայացներ այսօր ուր միլիառներով կը
խօսուի, պէտք է միլիոններու բարձրացնենք այդ
փոխ գումարը քանզի պէտքերու չափն ալ արդէն

52456-4.7.

միլիոններու բարձրացած և անցած իսկ է: Պատասխանաբար անշուք և լաշն է որ փոքրիկ կտոր ներով կարկտել կարելի չէ: Գճուճ և եսամոլ խնայասիրութիւնը արդարացում չունի, պէտք է լաշն բանանք մեր սրտերը և ձեռքերը, եթէ կ'ուզենք որ իրապէս արդիւնաւորին մեր ձեռնարկները:

Այս խորին համոզմամբ է որ կ'ըսեմ ուրեմն. ոչոք տանք Հ. Բ. Ը. Միութեան և ի վիճակի զնենք զաշն աւելի ընդարձակ մասնակցութեամբ զարման հասցնել աշն լարածուն աղէտից և կարեաց որ հետզհետէ կը բարդուին, կը լեռնանան ու չուտափոխթ օգնութիւն կ'աղաղակեն: Սերմանենք որ բաղենք:

Յ. ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

11 Դեկտ. 1917

Նիւ Եօրք

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՍԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԼՈՅՍԻՆ ՄԷՋ

Մանկութեանս լիչատակներուն մէջէն կը չիլեմ քրիստոնեական դասագրքին մէկ հարցումը, «Հաւատքով ի՞նչ ես», և անոր պայմանադրական պատասխանը, «Քրիստոնեայ եմ»: Այն ժամանակ եկեղեցական դասին նպատակն էր աշակերտներուն պատրաստ ծանօթութիւն հալթալթել խորհելու նեղութիւնը խնայելու համար իրենց, մինչդեռ բանաւոր ու արդար կերպը պիտի ըլլար աշակերտները ներշնչել խորհելու: Խորհիլ տալու այս դաս դափարը երբէք հաշտ չէ եղած ինքնակալութեան ծրագիրներուն հետ: Հիմա մենք ալ ոչ միայն անհատապէս այլ ազգովին քրիստոնեայ ենք, մեր դաւանանքին իմաստով: Բաց այլ է ընդունիլ, այլ է ըլլալ: Այս միջոցին երբ Հայ Բարեգործականը ճիգ մը կ'ընէ ինքզինք պատշաճեցնելու իր նախախնամական դերին, կ'արժէ որ մեր պարտաւորութիւնը հանդէպ անոր ճշգրտօրէն ըմբռնենք: Կրօնական սկզբունքներու լուսին մէջ: Ինչ որ ալ ըօտի, ինձի համար, Բարեգործականը

զրեթէ կրօնական հաստատութիւն մըն է: Ան չի պիտի կրնայ իր արժանաւոր տեղը գրաւել Հայ կեանքի, Հայ վերաշինութեան գործին մէջ, ցոր- շափ անոր դերին կրօնական վեհութիւնը ըմբռ- նած չենք: Առանց աւելնի մեծ գործ մը տեսնել կարելի է, և աւելնը չառաջ բերելու համար կրօ- նական ներշնչումը անհրաժեշտ է: Այս տեսակէ- տով, իբր իմ բաժինս, Բարեգործական գրակա- նութեան մը պատրաստութեան մէջ, կը ներկայա- ցնեմ հետեւեալ խորհրդածութիւնները, որոնք կը- րօնական լաւագոյն մեկնութեան համաձայն Քը- բիստոսի տեսակէտները կը կազմեն դրամի և իր գործածութեան մասին:

ԴՐԱՄԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

«Ի՞նչ կ'արժէ աշխարհը շահել և հողին կոր- ոնցնել» ըստած է: Յաճախ նիւթական ստաց- ուածներու կոտորակումը տեղի կ'ունենայ զոհելով խէշալներ, որոնք կեանքի էութիւնը իսկ կը կազ- մեն: Կ'արժէ այս հարցը ուսումնասիրել Քրիստո- սի կենսական սկզբունքներու լուսին մէջ: Այս ուղղութեամբ աշխատած ժամանակնիս գիտնալու ենք, նախապէս, թէ Քրիստոսի նպատակը ընկե- րային չեղափոխութիւն չէր, քանզի ինք ճարտա- բարոյեցողական խռովացոյց մը չէր, իր բուն նը- պատակը չափնութիւնն էր: Իր գործը ստացուած- ներու բաշխումը չէր, այլ բարութեան ներշնչումը: Երբ մէկը բարի է, բաշխումի գործը իրեն կրնաս փատահիլ: Կարեւորը՝ հետեւաբար, ընկերային դա- սաւորումը չէ այլ ընկերային սրբագործումը: Ասոր համար է որ Քրիստոս իր պատգամին մէջ

չեչտը դրաւ ծառայութեան ոգին վրայ: Ուրիշ հիմնական կէտ մը, զոր դարձեալ կը ճշդէ Քրիս- տոս, այս է թէ մարդ իր ունեցածին տէրը չէ այլ գործակատարն է: Այս իմաստով ունենալ, պար- տաւոր ըլլալ կը նշանակէ: Արդիւնագորութիւն, արտադրականութիւն, գործօնութիւն, ընկերա- չին պարտաւորութիւն էական տարբեր են Քրիս- տոնէական բարոյագիտութեան մէջ: Մովսիսա- կան օրէնքին մէջ դատապարտութիւն կը վճռուէր անոր ղէմ որ մեղանշած էր, Քրիստոսի դատա- պարտութիւնը անոնց ղէմ է որ կրաւորական ե- դած են, որ գործած չեն, բարին գործած չեն: Այս իմաստով միայն երկու ընկերային դասակար- դեր կը գտնուին, բարեգործները և չարագործ- ները, բացց այս վերջինները ոչ թէ այն ըմբռնու- մով թէ իսկապէս չարիք գործած են, այլ այն դա- տապարտութեամբ թէ բարին չի գործելով ինք- նին չարիք գործած են:

Դրական բարոյականութեան ընդհանուր օ- րէնքը պէտք է չարունակ կիրարկենք առեւտրական կեանքի մէջ: Դրամը եղած է օգտակար գործածուե- լու համար: Աշխարհի և աշօր մասնաւորապէս Հայ աշխարհի տխրագոյն մէկ տեսարանն է, այն մեծ թիւը Հաշերուն, որոնք նոյն իսկ այս եղբա- կան օրերուն մէջ, չեն չարժիր, չեն գործեր: Զէ- դոքութիւնը, անգործութեան այս իմաստով մահ է պարգապէս: Դրամի գործածութեան վրայ խօսե- լու առթիւ, կ'արժէ որ ճշդենք նաև էական կէտ մըն ալ, թէ որեւէ առատաձեռնութիւն դրամի բաշխու- մին առթիւ բնաւ չի քաւեր զայն շահելու մէթո- տին մէջ եղած եղեռնականութիւնը: Դրամը նախ

ինքնին խղճմտօրէն շահուած պարտի ըլլալ, որեւէ ազնիւ նպատակի համար գործածուելէ առաջ: Աւանդնապահութեան կամ գործակատարութեան սկզբունքին բարոյագիտութիւնը ոչ թէ՛ բա՛ չխուծի առթիւ կ'սկսի, այլ շահելու առթիւ՝ Կիրարկուած պարտի ըլլալ: Առեւտրական կեանքը ինքնին բարոյական պատահութիւն մըն է: Աշխարհի ամենէն անխմտ խօսքն է թէ, «առեւտուրը առեւտուր է»: Գործի աշխարհին մէջ չիրագործուած խեղճները, բարեգործութեան մէջ ամլութեան կ'ենթարկուին: Դրամի ստացումի գործին մէջ բարոյական չէզոքութիւն չի կրնար ըլլալ:

Բարեգործութիւնը իր ալլազան վտանգներն ա: ունի, ու կրնայ տեղի ունենալ ցոյցի, և ինքնագոհացումի համար ու կեղծաւորաբար: Այսպիսեաւ բարեգործութիւնը թէ և քրիստոնէական կեանքի մէկ էական տարրը կը կազմէ, բայց անոր կատարեալ կամ նոյն իսկ բարձրագոյն արտաշնչութիւնը չէ: Հետեւաբար Քրիստոսի ուսուցումը խորապէս կը լեզաչրջէ բարեգործութեան ալս առնողութիւնը. նախ և առաջ ողին մշակել կարելոր է, ողին գոհողութեան և անձնուիրութեան: Ուրիշ կէտ մը կտակներով բարեգործութեան մասին: շատ աւելի կարելոր է վեհանձն ու ինքնագոհ ըլլալ կենդանութեան միջոցին, քան ալլես ինքզինքին անօգուտ գոյք մը բաշխել մահուան առթիւ: Ճշմարիտ վեհանձնութեան օրինակ մը՝ չէ ալլ նոյն իսկ պարզ դրամի վեհանձնութեան խընդիրը, փոխարինութիւն մը չէ քրիստոնէական բարեսիրութեան, երբ որ ան, անձնական ծառայութեան ու սիրոյ դրոշմը չի կրէր, նուիրումի մը,

Ժամանակի, խորհուրդի և կարեկցութեան, իբր անձ անձի և կեանք կեանքի: Այս կերպով միայն կարելի է արդիւնազօր մարդասիրութեամբ մը իրադրուել, զօրութեան փոխանցել և կեանք հաղորդել: Զօրութիւն, կեանք տալ լաւագոյն է քան պարզ ողորմութիւն տալ: Իր կեանքը իբր փրկագին մը տալ շատ աւելի թանկագին է, քան պարզ փրկագին մը տալ ազատ մնալու համար որ է. է ուրիշ նուիրումէ: Որեւէ արձանագրութիւն մը չկալ թէ Քրիստոս ինքը ողորմութիւն տուած ըլլալ: Քաջասրտութիւն ներշնչել, նկարագրելը զօրացնել, լոյս արծարծել, սփռել, տգէտին ուսուցիչը, տկարին պաշտպանը ըլլալ լաւագոյն ծառայութիւն մըն է քան պարզ նիւթական աջակցութիւնը: Մշակուած բարեգործութիւն մը և անմըշակ բարեգործութիւն մը կը գտնուին: Առաջինը էականն է կանխարգիլելու համար տնտեսական ու բարոյական վատնումը: Իսկ անմշակ բարեգործութիւնը, սակայն, երբ սերտօրէն վերլուծուի, պիտի գտնենք թէ՛ Կոմունիստ անձնասիրութիւն մըն է: Տառապանքի տեսարանը վշտառիթ է, կարօտութեան պատմութիւնը տխրառիթ է, պարագաներու հակապատկէրը ցնցող է, ուստի մարդ կը սիրէ նուիրել որպէսզի իր հանգիստը չի յիշողութիւն: Դիւրին է անխորհրդաբար բարի ըլլալ, նոյն չափ դիւրին է երկչտօրէն իմաստուն ըլլալ, բայց կարելոր է գիտակցօրէն համակրական և ուշիմօրէն մարդկային ըլլալ:

Յուզումնալից նուիրումը շատ պատրական է: Բանաւոր նուիրումը, վերջի վերջոյ, ոչ միայն գործնական ալ և շինիչ է: Բաց աստի բաներ

կան, զորս կարելի չէ դրամով ընել: Պղծեր ու լուսեր կան որ չեն կրնար գնուիլ կամ ծախուիլ և թէ կեանքի արտաքին ու ներթական փորձառութիւններու ետին, կան խորագոյն պէտքեր, զորս կարելի է գոհացնել միայն մեր նուիրումը հոգևոր բովէ մը անցնելով: Այս կէտը շատ կարևոր է Հայ կարօտութեան հանդէպ, ի մտի ունենալով կարօտեալներու հոգեկան վիճակը: Արդիւնազօրութիւնը փորձառութենէ առաջ կուգայ: Ինքնագրկումը ծառայութեան կը պատրաստէ: Անոնք միայն սրոնք վարժուած են իրենց խաչերը կրելու, անոնք կրնան ուրիշներու հոգիներուն փրկիչները ըլլալ: Յիսուս դատապարտութիւն միայն ունի բաժանուած կեանքերուն համար: Իր ուսուցումին հիմնական սկզբունքը այս է հարստութեան մասին, թէ կարելի չէ երկու տէրերու կամ երկու աստուածներու ծառայել: Մարդուս կրօնքը իր գործին մէկ մասը պարտի կազմել, ինչպէս իր բարեգործութիւնն ալ իր գործին մէկ մասը:

Հայ կեանքի մէջ ցաւալի իրողութիւնը այն է թէ Հայ ունեւորը այս սկզբունքներու համաձայն չարժիլ սկսած չէ տակաւին: Պատճառներէն մին այն է, հաւանաբար, որ մենք եկեղեցին կը շփոթենք Քրիստոսի կենսական սկզբունքներուն հետ: Աստուածաբանութիւն, դաւանանք, արարողութիւն, ձէս ուրիշ բաներ են, Քրիստոսի պարզ ու կենսական սկզբունքը ուրիշ բան է: Էականը սկզբունքն է, էականը այդ սկզբունքներու համար Քրիստոնէական նկարագրի մը կերտումն է: Եւ դարձեալ Քրիստոսի գործը անձի հետ է, Անոր մեծագոյն սիրահոգութիւնը անձնականութեան

համար է, այնպէս որ իր ուսուցումին ոգին նկարագրին է, քանզի հեգեորապէս ազատ է: Իր պատգամը անձնական, կենսական է: Իր նպատակին իրագործումին խոչընդոտը մեղքի փորձառութիւնը չէ, այլ աճումի անկարողութիւնն է:

Քաղաքակրթութեան սկսելէն ասդին իւրաքանչիւր սերունդի վտանգը եղած է կորսնցնել իր բարոյագիտական բնագոյրը կեանքի պաշարին մէջ: Այս վտանգին դէմ կուռելու համար ներթական փորձութիւններէ վեր նկարագրի մը կերտել պէտք է, նկարագրի մը որ կարող ըլլայ արհամարհական դիրք մը բռնել փոշիի փիլիսոփայութեան դէմ, նկարագրի մը որ կեանքի պատկառանքները ապահովաբար պահպանէ և հոգիին բարոյական տեսիլներուն փարիլ գիտնայ: Այս տեսակ նկարագրի մը կերտումին գործը եկեղեցիին խորանին սույն կրնայ ըլլալ: Ներշնչումի աղբիւրը հոն է: Ազնուագոյն կեանքի և բարի գործերու մէջ արտաշատուող բարեսիրութեան մը սրբազան ներշնչաբանը, հոգևոր կեանքի այդ կեդրոնը, եկեղեցին է: Եկեղեցին երկու էական զերեր ունի, մին յիւրք մըն է, միւսը պաշտօն մը: Այդ զիրքը խտալին զիրքն է: Այդ պաշտօնը բարոյական աշխարհի չափաւորական ճշմարտութիւններուն ուղին ցոյց տալն է:

Այս հոգեբանութիւնը կարելի է նաև կոչել հոգևոր չափեցումի վիճակ մը: Նկարագրիւր, ուրիշ ոճով մը, բարոյական անաշխոյ մըն է: Ինքնաշնչումը ինքնաշարժանքի սկիզբն է: Աճող անհատին չափանիշը իր մեծագործութիւնը չէ, այլ իր խտալը, հետեաբար ալ Քրիստոսի կոչը հո-

գեոր արտաշատութեան երրորդ կարողութիւնը, ուղղուած է կամքին: Այս ճշգրտուած ճըշմարտութիւնը չէ որ կը խնդրէ և ոչ չուզումը, այլ բարոյական որոշումը: Եւ այդ արժանաւորութիւնը կ'ըսկսի, ուր ամէն գերազանցութիւն կ'ըսկսի, երբ կեանքը բարութեան կը նուիրուի: Հիմնական կարեւորութիւն ունի այս կէտը: Կամքը բարութեան, արդարասիրութեան պէտք է ձօնուի: Կըրօնքը խորհուրդի ձև մը չէ, այլ կեանք մըն է: Միակ արդիւնազօր օգտապաշտները, գաղափարապաշտներն են: Իմացական անբարոյութիւն կոչուած անուղիղ կարծիքի խնդիրը չէ, այլ ակնածանքի պակասը: Քաղաքական ո՛րեւէ ճշմարիտ չափողութիւն, անհատական արթնութեան վրայ միայն կրնայ կանգնիլ: Մենք կրնանք պատուել զանոնք, որոնք հիացում կը հարկադրեն մեզի, բայց մեր ճշմարիտ երախտագիտութիւնը անոնց համար է միայն, որոնք իրենց բարութեամբը, նըկարագրի վեհութեամբը մեր երախտագիտութեան իրաւունքը կ'ըստանան: Քանզի, ինչ որ ալ ըսուի, կարեկցութիւնը իր արժէքը ունի, և համակրութիւնը իր արժանաւորութիւնը: Կրօնքը անխնայ և վերացական կ'ըլլայ մինչև որ ինքզինք ծառայութեան չը ձօնէ: Ինչպէս ըսինք նկարագիրը Աստուածային ծրագրին հիմը կը կազմէ: Երկարածոյ պարտականութեան չըջագիծը և խսկոցն ճըշմարտութեան հոգը կը թեւակոխեն:

Ոմանց աչնպէս կրնայ թուիլ թէ ծառայութիւններ ընելու ոգին ինքնին արձակ բան մըն է, բայց այն փութով բանաստեղծութեան կը փոխուի, երբ Քրիստոս Ինքը կ'ըսէ թէ, «ցորչափ ա-

սոնց ամենափոքրին ըրիք, ինծի համար ըրած եղաք»: Անտեսանելի բաներն իսկապէս չաւիտենական են:

Ասոնք հոգեւոր ճշմարտութիւններ են, բայց դաշն հասկնալու համար հոգեւոր կեանքը ապրիլ պէտք է: Վերջիւ Հիւսիս կ'ըսէ, «Փիլիսոփայութիւն մը կալ որ անհունը կ'ուրանայ, Փիլիսոփայութիւն մըն ալ կալ, ախտաբանօրէն դասաւորուած, որ տեսանելին կ'ուրանայ, այս փիլիսոփայութիւնը կուրութիւն կը կոչուի: Մեր զգայաբանքի մէկ պակասութիւնը ճշմարտութեան աղբիւրի մը վերածել, պարզապէս կոչը մարդու մը ինքնաբանութիւնն է:»

Մենք հանդէպ Բարեգործականի մեր անձնուիրութիւնը չի պիտի կրնանք մշակել, ցորչափ չ'ուսումնասիրենք մեր պարտաւորութիւնը հոգեւոր լոյսի մը մէջ: Նիւթապաշտութիւնը բարութեան և բարեգործական ծառայութիւններու չառաջնորդէր: Գերման փիլիսոփայութեան արդիւնքը մէջ տեղն է: Ան տկարներու գոյութեան իրաւունքը իսկ կ'ուրանայ: Մենք այդ ուղիին չենք կրնար հետեիլ: Մեր ամբողջ պատմութիւնը հերքումն է այդ փիլիսոփայութեան, հետեւաբար մենք հիմա աւելի քան երբէք, պարտինք չարիլ մեր հոգեկան մշակոյթին և երեւան բերել անձնւիրութեան ոյժ մը, որ դիտնայ հաւասարիլ իր վրայ դրուած ծանրութեան և կատարել գործ մը, վերականգնումի և կեանքի, որ աշխարհ դրաւ աշխարհի ուշը և յարգանքը, որքան դրաւեց տառապող, տարագրուող ու մարտիրոսաբար անմահացող, Հայութեան հոյակապ հաւատքը:

Քրիստոսի նպատակին մէկ մասը չի կաղծեր պարզապէս Հարուստը չանդիմանել, կամ աղքատութիւնը սրբութեան հետ նոյնացնել: Խնդիրն այն է իսկապէս թէ բարեշնչողութիւնը հոգեւոր կեանքի մեծագոյն խոչընդոտներէն մին է: Գերազույցն որոշումի մը նուիրականութիւնը ունի ճշդել թէ մտադր. Աստուծոյ պիտի ծառայէ թէ մամոնային: Այս սկզբունքներու լուսին մէջ Քրիստոս ընկերացին ամբողջութեամբ մը չէ, այլ հոգեւոր տեսանող մը: Երբ զանազան առիթներու մէջ իր արտասանած խօսքերը և առածները իրարու քով բերենք, կրնալ իր ուսուցումը-աշխարհն արմատական թուիլ իր նկարագրին մէջ, որքան արդիական որեւէ դատապարտութիւն մը Հարստութեան, բաց երբ ի նկատ առնենք իր իմաստութեան շեշտը և դատողութեան ուժը, կը գտնենք թէ իր խօսքը ոչ միայն իր անմիջական ժամանակին, այլ լաւատեսական իմաստով արժէք մը ունի: Հետեւաբար կ'արժէ որ ճանչնանք և ընդունինք թէ դրամը անմիջական վտանգ մը կը ներկայացնէ: Գոեհիւթիւն, ցուցամոլութիւն, նախանձ, փառասիրութիւն և ուրիշ շատ մը թերութիւններ որոնք երջանկութեան համար նիւթապաշտ ըմբռնում մը կը չափեն, ասոնք բոլորը Հարստութեան քղանցքներուն կցուած սպասուհիներն են: Եւ արդարեւ չարածուն դժուարութեան մը կը վերածուի կրօնական խնդիրներ, ճշմարիտ պարզասիրութիւն, վեհանձն համակրութիւն պահպանել նիւթապէս չաջող կեանքի մը արուեստական պարագաներուն մէջ: Սրտի փոփոխութիւն մը, աշտպիտեալ, կարեւոր իտեալ մը կը դառնայ: Եւ այս պիտի փոփոխութեան մը համար սքանչելի պատե-

325.45.67

հուծիւն մը կը ներկայացնէ Հաշկական կեանքի արդի շրջանը:

Մեր Մայր Հայրենիքը, իր այս գերագոյն փորձին մէջէն դարձեալ փառաւորապէս դուրս եկաւ: Ան գիտցաւ անգամ մըն ալ մարտիրոսանալ և այս կերպով արժանապէս պահել դարերու կեանք մը, որ ինքնին գերազանց վկայութիւն մը կը ներկայացնէ: Մարտիրոսներու արիւնը սուրբեր կ'ստեղծէ: Ամերիկահայը իր բաժինը պէտք է արտադրէ սուրբերու չափնութեան մէջ: Բարեգործականն ալ գեղեցիկ միջոցը կ'ընծայէ սրբացած, անմահացնող գործունէութեան մը: Պաշտօնագրական, Հասարակ անդամութիւնը այս օրերու համար չէ: Արդի շրջանը զիտակից, անձնագոհ ծառայութեան մը համար է, նուիրումի շրջանն է ալ: Աս կոչը թէ երկհանուր բաղ ծառայող նշանակութիւն մը պարտի ունենալ մեր Հարուստ ցառակարգին համար, որ գեւ մինչև այսօր այդ ոգիով չէ մօտեցած ծառայութեան ու նուիրումի խորանին:

Այս վերլուծումը ըրի իբր նախապատրաստութիւն մը աչն նոր շրջանին, որ պիտի բացուի Բարեգործականի առջև ազատագրուած Հայաստանի նոր արշալոյսին առթիւ: Վաղուան Վերաշինութեան տեսիլքը հետզհետէ օրուան իրականութեան վերածուելու մօտ է: Մեր Ամերիկացի բարեկամները այս տեսիլքէն ոգևորուած շարժիլ կը սկսին արդէն: Մեր ականջին կը հասնի աչն հոգալիտ լուրը թէ Ամերիկեան Յանձնախումբի հոգին կաղծող ներքին շրջանակին մէջ ծրագիրներ կը ծրագրուին Հայաստանի վերաշինութեան համար, հարիւր չիտուն միլիոն տոլարի Հսկայական Հիմն-

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻՆ ԿՈԶԸ

Եւ սակայն, աչս տարակոյր ինք՝ ոչ նուազ
անքնական է և անարդարանալի՝ քան տրամաբա-
նութիւնը անոնց որոնք լուի չարիքին աղբիւրը չոր-
ցընելու անգուսպ տենչին անձնատուր՝ յօժարա-
կած կը կուրանան հոն, լեռներուն և անապատնե-
րուն մէջ դեռ ապրող և լուսացող թշուառին կա-
յօտութեանց։ Իրականութիւնը միշտ բարդ է և
ալի բարդութեան գոնէ կարեւոր տարրերը միասին
գլխուէ և գլխագրաւել՝ նշան է կիրթ և լայն իմա-
ցականութեան։ Հոս ընտրողը կը մատնէ տխուր
սահմանափակութիւն մը։

Մեզի համար արդի իրականութիւնը ունի եւ
բեր խոշոր տարր: Առաջինն է՝ տապալումը այն
դժոխսային ուժերուն որոնք Եւրոպայի կեդրոնը
նստած դարբնեցին այս ահաւոր աղէտը աշխարհին
և ծանաւանց ճեղի՝ արդէն այնքան չարչարուած

Պոստոն, Յունուար, 1918

և արխնաքսոմ ևզած Հայերուս համար: Նուիրա-
կան պարտականութիւն մըն է՝ այս կամ այն կեր-
պով մասնակցիլ վիթխարի և կազմակերպուած ճի-
շին ու կը նկատի քանզի զեւերու այդ մահաշունչ
որջը:

Երկրորդն է՝ օգնութիւն մեր ցեղին սովալ-
լուկ մնացորդին: Անշեռածգելի, հրամայողական
պարտականութիւն մըն է ջերմագին դնահատու-
թեամբ և չի մարմրող առատութեամբ դործակցիլ
նախախնամութենէն մեզի շնորհուած փրկութեան
այն ազգակներուն որոնք ամեն ջանք, ամեն դժու-
րութիւն կ'ընեն մեր հալածական սիրելիներուն
հաց ու զգեստ տալու համար:

Երրորդն է՝ վաղորդաշին համար նախա-
պատրաստութիւն. որովհետեւ այդ վաղորդաշինը
պիտի դաշ անշուշտ իրեն ետեւէն քարշ ածելով իր
խրթին հարցերը ու ստիպողական պէտքերը և իր
առջեւէն զրկելով իր սրտառուչ կոչը:

Ընդդայնէնք այս կէտը:

Ըսենք թէ պէտք է բաժին մը ունենանք մեր
հայրենիքը Թուրք և Գերման բռնապետութեան
ձեռքէն ազատելու դործին մէջ: Այդ բաղկալի ար-
դիւնքը, սակայն, մեծաւ մասամբ կախալ է այս
տիեզերական պատերազմին ելքէն և դաշնակից
տէրութեանց տրամադրութիւններէն: Եթէ Գեր-
մանիա պարտութեան մատնուի, եթէ Անգլիա
մշտապէս գրաւէ Միջագետքը, եթէ Թուրքիա իր այս
կիսամեծ վիճակին մէջ անդամատուի և միջազգա-
քին հակադիմադրի տակ դրուի, եթէ շուտով Ռու-
սիոյ մէջ՝ հիմակուանէն աւելի առողջ մտքեր և
ազգասէր ուժեր տիրապետել սկսին, եթէ Ամերի-

կա մինչև վերջը պնդէ փոքրիկ ազգերուն իրա-
ւանցը վրայ և արդիւյ է իր դաշնակիցները նորէն
ընելու տին ամօթալի և անխիղճ կարկտութեն-
քը որոնց կտին աւելի խոշոր պատուածքներ կը գո-
լանան միշտ, եթէ վերջապէս զէնքէ, բռնեցքէ զըր-
կուած մեր իրաւունքն ալ հասնի իր տեղը՝ ան-
կապտելի երաշխաւորութեանց ներքէն՝ այն ատեն
միայն պիտի տեսնենք ազատ Հայաստան մը և ար-
շաւայսը վերածնունդի և վերաշինութեան նոր շըր-
ջանի մը:

Բայց ասիկա ըլլայ թէ ոչ՝ մենք մեր սրտին
դրան առջև հաւաքուած պիտի տեսնենք դեռ ըստ-
ուար Հայութիւն մը՝ ջարդուած և կողոպտուած,
որ մեզի՝ հինաւուրց ընտանիքին խնայուած ան-
դամներուն թախանձագին պիտի ներկայացնէ իր
ծովածաւալ և բազմատեսակ պէտքը: Այդ պէտքը
վերլուծողը անոր մէջ պիտի գտնէ տուններ, որբա-
նոցներ, դպրոցներ, եկեղեցիներ, արհեստաւորի
և հողագործի կազմուածքներ և գործիքներ, ճար-
տարարութեան մեծ ու փոքր ձեռնարկներ: Պա-
տերազմէն վերջ՝ մեր այրիներուն և որբերուն ան-
ճարակ իրաւունքներուն համար՝ ամենէն հրատապ
խնդիրը՝ աշխատանքի և դրամադուլի կնճռոտ
յարաբերութեանց ճշդումը չի պիտի ըլլայ՝ ալ ըս-
տեղծումը այն ազգային հսկայ դրամադուլին որ
կրնայ զբաղում և հաց տալ ամբողջ անօթի ազգի
մը: Եւ արդէն ազգային հիմնադրամի մը շուրջ
ընկերաբանական վէճեր յարուցանեն իսկ անհե-
թեթութիւն մը պիտի ըլլար: Բնական է որ սուրէն
և սովէն ճողոպրած այդ թշուառները չի պիտի
լանձնենք անխիղճ վաշխառուներու և անկուշտ

դրամատէրներու : Բայց պաշտպանութեան ամենէն ազդեցիկ ճիշտը պիտի ըլլայ սատարել անոնց մը տաւոր զարգացման և տնտեսական անկախութեան : Արդէնական օրէնքները և կոիւնները բոլորովին կը դառնան երբ արդիւրեւած բանին համար բաւարար փոխարինում մը չեն կրնար մատուցանել : Երբ յիշենք թէ մեր եկեղեցական կաղմը հիմնովին քայքայուած է հայրենիքին մէջ և մեր սըրբատեղիները կողոպտուած , թէ մեր դպրոցները քանդուած են և մեր կրթական ընկերութիւնները ցիրուցան եղած , թէ աղէտէն վերապրողներուն մէջ հարուստ մը չի պիտի գտնուի , թէ արհեստաւորը զուրկ պիտի ըլլայ իր մեքենայէն և գիւղացին իր սերմէն ու գործիքներէն , թէ ջախջախուած ընտանիքներու բեկորները՝ իրենց վերադարձին կա՛հ կարասիք և յաճախ իսկ պատասպարուելիք չարկ մը պիտի չի գտնեն՝ այն ատեն չափով մը պիտի կրնանք ըմբռնել թէ ի՞նչ են տնտեսական համեմատութիւնները այն գործին որ կ'սպասէ մեզի : Յտար օգնութիւնը չի պիտի բաւէ՝ եթէ անիկա տրամադրելի ըլլայ անգամ : Եւ մենք մասնաւոր չա՛հ մը ունինք որ մեր սիրովը կարօտովը և զոհելու լօժարութեամբը գիմաւորենք գերեզարձը մեր խոշտանդուած ցեղին՝ եթէ ոչ անիկա անձար և յուսահատ՝ աղա՛հ ճանկերու մէջ պիտի իյնայ և կամ դարձեալ պիտի ինչ գեղերելու տարադրութեան ճամբաները : Պատերազմէն առաջ՝ Երիտաւարդ Թուրքերուն ճիւղալային հոգեբանութիւնը քաջ գիտնալով մէկտեղ՝ մեր հալընակիցներուն պոռոտաձայն քարոզեցինք որ չի դաղթեն : Այս յորդորին ետին ոչ ղէնք կար , ոչ դիւանագիտու-

թիւն մը որ կարող ըլլար զանոնք փրկելու՝ իրենց վրայ ահուայ կճտեցնող վազրերուն ճիրաններէն : Գիտի կրկնե՞նք նոյն չորդորը պատերազմէն վերջ ալ : Ուրեմն պէտք է հայթայթենք այն պարենները որոնք տանելի պիտի ընեն անոնց վիճակը : —

Այս է , ահա , նշանակութիւնը այն ազգային կազմակերպութիւններուն որոնց աչքը ներկային խաւարամած հորիզոնէն անդին կը թափանցէ : Այս է Բարեգործականին ըմբռնումը իր առաքելութեան մասին , վերջնական , ամբողջական ազատագրումը Թրքահայուն : Ինչ որ ալ ըլլայ իր մասնակցութիւնը հիմնական օժանդակող և սփոփող գործունէութեանց մէջ՝ անիկա է ապէս պատրաստութիւն մըն է վաղուան համար : Եւ փառասիրութիւնը ունի իր նոր ծառայութիւններով գերազանցելու իր զմայլելի անցեալը՝ երբ հնչէ երջանիկ և հանդիսաւոր ժամը մեր գերեզարձին : Ո՞վ գիտէ սրբան մօտ է աչգ ժամը :

Ուստի արթուն կենանք և անձանձիր աշխատինք՝ որպէս զի դարձեալ երկինքէն անակնկալ իջնող սուրբը զմեզ խոր թմբիրի մէջ թաղուած չի գտնէ : Մենք ալլէս չենք կրնար թոյլ տալ որ մեր ապագան աղիկար խաղալիք դառնայ անկարեկիւր և անձեռնտու բաղդի մը :

Ահա՛ մեր պանծալի Բարեգործականը կը զրկէ իր կոշը ամեն կողմ :— Ատիկա մեր խաչուած ցեղին աղիողորմ ազադակն է , և մեր ալ խղճին ձայնը : Լսեցէ՛ք , Հայու ականջներ և արձագանգ տուէ՛ք , ո՞վ կենդանի սրտեր :—

Մ . ԱՆԱՆԻԿԵԱՆ

Հարք փրկոտ

2013

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

16552

NL0050233

